

Grönbok om ungas mobilitet i utbildningssystemet

Utbildningsdepartementet

2009-10-02

Dokumentbeteckning

KOM (2009) 329

Grönbok Att främja ungdomars rörlighet i utbildningssyfte

Sammanfattning

Det finns en bred enighet kring fördelarna med rörlighet i utbildningssyfte och såväl politiker som sakkunniga har diskuterat hur den kan förbättras. I grönboken Att främja ungdomars rörlighet i utbildningssyfte identifieras ett behov av att fastställa strategier för att uppnå de uppsatta målen.

Syftet med grönboken är att låta intressenter och allmänheten delta i debatten och framföra sina åsikter kring hur man på bästa sätt kan förbättra möjligheterna för ungdomars rörlighet i utbildningssystemet. Sammanfattningsvis syftar grönboken till:

Att främja organiserad rörlighet i utbildningssyfte.

Att diskutera rörlighet mellan länder som för närvarande deltar i EU-program men även i världen i övrigt.

Att främja rörlighet *mellan olika sektorer*: t.ex. från utbildningsmiljöer till näringslivet och i motsatt riktning.

Att främja främst fysisk rörlighet, även om värdet av virtuell rörlighet erkänns.

Att främja främst rörligheten bland *ungdomar*, även om rörlighet i utbildningssyfte är viktig för alla åldersgrupper.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

En rad faktorer talar för ökad rörlighet i utbildningssyfte, t.ex. ökad anställningsbarhet, personlig utveckling och tillväxt av humankapital. Rörligheten kan stärka Europas konkurrenskraft som det uttrycks i Lissabonstrategin för tillväxt och sysselsättning. Den pågående ekonomiska krisen motiverar också rörlighet som varandes ett vaccin mot isolationism, protektionism och främlingsfientlighet. Rörlighet i utbildningssyfte har redan bidragit till att göra utbildningssystemen och utbildningsanstalterna mer öppna, mer europeiska och mer internationella samt mer tillgängliga och effektiva.

En stor rad åtgärder har vidtagits för att främja rörlighet i utbildningssyfte. Bland annat efterlyses i Europeiska kommissionens Lissabonrapport rörlighet av Erasmustyp som ett standardinslag i universitetsutbildning (KOM (2007) 803). Kommissionen har även tillsatt ett expertforum på hög nivå som fått i uppdrag att utreda hur rörligheten kan utvidgas. Forumet lade fram sin rapport i juni 2008 och där sägs bland annat att rörlighet i utbildningssyfte bör bli regel och inte undantag för Europas ungdomar.

Även Rådet har dragit denna slutsats. I november 2008 slog man fast att ”varje ung människa bör ha möjlighet att delta i någon form av rörlighet, vare sig det är frågan om studier eller yrkesutbildning i form av praktik eller inom ramen för volontärverksamhet”. Rådet uppmanade medlemsstaterna och Europeiska kommissionen att utveckla rörlighet för alla ungdomar, under studierna eller yrkesutbildningen, i form av praktik eller volontärverksamhet (EUT C 320, 16.12.2008).

Ett annat viktigt dokument är den s.k. Leuven-kommunikén som antogs våren 2009, av ministrarna med ansvar för högre utbildning i de länder som deltar i Bolognaprocessen. Där fastställs att minst 20 % av dem som avslutar en universitetsutbildning inom det europeiska området för högre utbildning, bör ha tillbringat en studie- eller yrkesutbildningsperiod utomlands år 2020.

EU har sedan länge gett stöd till rörlighet i utbildningssyfte via olika program och initiativ, som t.ex. via Programmet för livslångt lärande 2007-2013. Inom EU:s sjunde ramprogram för forskning, teknisk utveckling och demonstration erbjuds Marie Curie-åtgärder inom programmet Människor. Även strukturfonderna kan användas för att stödja rörlighet i utbildningssyfte. Rörlighet och utbyte av högskolepersonal och studenter mellan universitet i och utanför Europa får stöd ur programmen Erasmus Mundus och Tempus. Europeiska kommissionen har också bidragit till att utarbeta ett antal verktyg för att underlätta rörlighet i utbildningssyfte.¹

1.2 Förslagets innehåll

Syftet med grönboken är att låta intressenter och allmänheten delta i debatten och framföra sina åsikter kring hur man på bästa sätt kan förbättra möjligheterna för ungdomars rörlighet i utbildningssystemet.

Grönboken omfattar breda perspektiv för att spegla situationen för ungdomar i alla olika lärmiljöer, det vill säga i skolan och inom högskolan, inom ungdomsutbyten, volontärarbete eller yrkesutbildning. Även situationen för praktikanter och lärlingar, inom och utanför Europeiska unionen omfattas.

Grönboken är uppdelad i tre avsnitt:

1. Frågor som rör förberedelsen av utlandsvistelsen.
2. Frågor som rör själva utlandsvistelsen
3. Förslag till ett nytt partnerskap för rörlighet

Under respektive avsnitt ställer kommissionen ett antal frågor som intressenterna uppmanas att besvara.

1. Förberedelse av rörlighet i utbildningssyfte

Information och vägledning

¹ T.ex. Europass, Europeiska systemet för överföring och ackumulering av studiemeriter (ECTS, för högre utbildning), tillägget till examensbeviset, den europeiska referensramen för kvalifikationer inom livslångt lärande (EQF), Europeiska systemet för överföring av meriter inom yrkesutbildning (ECVET), Youthpass, Euraxess, "direktivet om studerandervisum"¹ och "forskarvisumpaketet"

När unga människor utforskar möjligheter till rörlighet måste de ha tillgång till information om olika alternativ och finansieringskällor, och vägledning i valmöjligheter och i praktiska frågor. Det finns en uppsjö av information och vägledning och de kan delas in i följande tre områden; finansiella medel; utbildningsmöjligheter för ungdomar (utbildningsprogram); praktiska råd. Kommissionen ber om svar på följande frågor:

- Hur kan man förbättra informationen och vägledningen för rörlighet?
- Ge exempel på bra lösningar, däribland lämpliga verktyg och sätt för att tillhandahålla sådan information.

Främjande och motivation

Många beslutsfattare är eniga om att rörlighet i utbildningssyfte är bra för ungdomar. Emellertid uppmärksammar kanske inte ungdomarna själva vilka fördelar som finns med denna rörlighet. Kommissionen ber om svar på följande frågor:

- Vad man kan göra för att ge mer PR åt rörlighet och motivera ungdomar att delta? Ge exempel på bra lösningar på området.
- Vad anser ni vara svårigheterna med att motivera ungdomar till att delta i rörlighet?

Språk och kultur

Språkliga och interkulturella färdigheter är bland det viktigaste som förvärvas genom rörlighet i utbildningssyfte. Kommissionen ber om svar på följande fråga:

- Hur kan man på bästa sätt kan ta itu med de språkliga och kulturrelaterade hindren mot rörlighet. Ge exempel på bra lösningar.

Juridiska frågor

EU-utvidgningen har lett till att ungdomar har fått ett avsevärt större geografiskt område för rörlighet. Det återstår dock många hinder inom administration och lagstiftning. Kommissionen ber om svar på följande frågor:

- Vilka är de största rättsliga hindren mot rörlighet som ni har stött på? Ge konkreta exempel.
- Kan ni ge exempel på bra lösningar för att åtgärda rättsliga hinder mot rörlighet?

Möjlighet att överföra stipendier och lån

Förutom stipendier kan även sociala förmåner och lån från hemlandet vara viktiga finansieringskällor. Emellertid kan dessa och andra direkta eller indirekta stöd inte alltid överföras, vilket avskräcker ungdomar från utlandsvistelser. Kommissionen ber om svar på följande fråga:

- Vad för slags hinder finns för att överföra bidrag och lån och andra förmåner? Ge konkreta exempel.

Rörlighet till och från Europeiska unionen

Enligt det så kallade studentdirektivet (2004/114/EG), ska EU:s medlemsstater underlätta inrese- och vistelseförfaranden för studenter, bland annat genom att utfärda visum i god tid. Kommissionen ber om svar på följande fråga:

- Vad kan man göra ytterligare för att främja rörlighet till och från Europeiska unionen? Hur bör detta göras? Ge exempel på bra lösningar.

Förberedelse av utlandsvistelser och kvalitetssäkring

För att öka kvaliteten i utbytet, från både den utsändande och den mottagande organisationens eller institutionens sida, kan det vara lämpligt att upprätta ett avtal om utbildning eller praktik. Kommissionen ber om svar på följande fråga:

- Vilka åtgärder kan vidtas för att säkerställa att utlandsvistelserna blir av hög kvalitet? Ge exempel på bra lösningar.

Att nå ut till mindre gynnade grupper

Det är viktigt att nå ut till grupper som tenderar att bli uteslagna från tillfällena till rörlighet. Kommissionen ber om svar på följande fråga:

- Vilka är de största svårigheterna som mindre gynnade grupper stöter på i samband med rörlighet i utbildningssyfte? Ge exempel på bra lösningar på hur man kan åtgärda sådana svårigheter.

2. Utlandsvistelse och uppföljning

Handledning och integration

Den mottagande organisationen (skolor, lärosäten, ungdomsorganisationer, företag osv.) bör ha något system som kan omfatta handledning till deltagarna och hjälp med deras integration i den mottagande miljön samt

fungera som kontaktpunkt för löpande stöd. Kommissionen ber om svar på följande fråga:

2009/10:FPM11

Kan ni ge några konkreta exempel på bra lösningar på detta område?

Erkännande och validering

Det är avgörande att rörlighet i utbildningssyfte registreras, erkänns och valideras på lämpligt sätt. Bland de europeiska instrument som numera är tillgängliga återfinns följande:

- Europeiska systemet för överförande och ackumulering av meritpoäng – ECTS (högre utbildning).
- Europeiska meritsystemet inom yrkesutbildning (ECVET som antogs 2009).
- Europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF).
- En enhetlig gemenskapsram för tydlighet i kvalifikationer och meriter, Europass (beslut 2241/2004/EG).
- Youthpass, intyget för ungdomsutbyten och volontärarbete.
- Europeiska kvalitetsstadgan för rörlighet.

Inom högre utbildning finns också konventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen (Lissabonkonventionen) som utarbetades av Europarådet och Unesco 1997.

Kommissionen ber om svar på följande fråga:

- Utgör problem med validering och erkännande av både formellt och icke-formellt lärande fortfarande ett hinder för rörlighet? Ge konkreta exempel på förbättringar.

3. Ett nytt partnerskap för rörlighet

Att mobilisera aktörer

Ett gemensamt angreppssätt är nödvändigt för att åtgärda de hinder mot rörlighet som alltjämt finns. Det behövs ett nytt partnerskap, där myndigheter arbetar tillsammans med partner från det civila samhället och näringslivet. Kommissionen ber om svar på följande frågor:

Hur kan alla aktörer och resurser på nationell, regional och lokal nivå bättre mobiliseras till förmån för ungdomsrörligheten?

- Kan ni ge exempel på lyckade partnerskap mellan aktörer på lokal eller regional nivå?
- Kan ni ge bra exempel och innovativa idéer på hur ungdomsrörligheten kan finansieras?

Ett mer aktivt engagemang från näringslivets sida

Näringslivets motivation för och engagemang i ungdomsrörlighet kan stärkas ytterligare. Kommissionen ber om svar på följande frågor:

- Hur kan man motivera företagen att engagera sig mer i ungdomsrörlighet? Ge exempel på bra lösningar.

Virtuella nätverk och eTwinning

Virtuell rörlighet, dvs. användning av Internet och andra elektroniska informations- och kommunikationsformer, är ofta ett första steg mot en utlandsvistelse. Kommissionen ber om svar på följande frågor:

- Hur kan man på bästa sätt använda IKT för att tillhandahålla värdefull virtuell rörlighet som kan berika den fysiska rörligheten?
- Kan eTwinning användas inom andra sektorer, till exempel volontärtjänst eller yrkesutbildning?

Att engagera informationsförmedlare

Rörlighet för lärare och utbildare som arbetar i skolor, högskolor och inom yrkesutbildning bör uppmuntras och erkännas som en del av deras arbete, vilket även gäller ungdomsledare i ungdomsorganisationer. Kommissionen ber om svar på följande frågor:

Bör man ytterligare stödja rörlighet för förmedlare av information (lärare, utbildare, ungdomsledare och så vidare) och ge dem mer utrymme i europeiska program?

- Vad ser ni som de största hindren mot att lärare och utbildare i större utsträckning engagerar sig i främjandet av rörlighet?

2009/10:FPM11

Målsättning för rörligheten

De politiska ansträngningarna som gjorts för att främja rörlighet, t.ex. den inom Bolongaprocessens framtagna Leuven-kommunikéen, bör nu inriktas på omvandla stödet till exakta målsättningar. Kommissionen ber om svar på följande fråga:

Anser ni att det är värdefullt att slå fast en strategi för rörlighet, och i så fall på vilken nivå ska detta göras (uropeisk, nationell, institutions- eller sektorsnivå osv.)? Ge exempel på bra lösningar.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Grönboken påverkar inte gällande rätt.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Grönboken bedöms inte medföra några budgetära konsekvenser. Någon konsekvensanalys är i nuläget inte genomförd eftersom det inte finns några konkreta förslag att ta ställning till. Om samrådsförfarandet skulle leda till förslag som kan få konsekvenser för EU och/eller den svenska statsbudgeten återkommer regeringen till riksdagen i frågan.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen ser positivt på att kommissionen har presenterat en grönbok på detta angelägna tema. Regeringens ståndpunkt kommer att beredas inom Regeringskansliet under hösten 2009 och berörda svenska intressenter kommer att höras.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är ännu inte kända.

Grönboken kommer att diskuteras inom ramen för de EU-referensgruppsmöten som regelbundet hålls av Utbildningsdepartementet. I referensgruppen ingår bland annat Sveriges kommuner och landsting, berörda myndigheter såsom Skolverket, Internationella programkontoret för utbildningsområdet och Högskoleverket samt representanter för fackliga organisationer och andra intressenter.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Ej applicerbart på grönböcker.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Ej applicerbart på grönböcker, se även 3.1

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Under hösten 2009 kommer grönboken att beredas inom Regeringskansliet och via EU-referensgruppsmöten presenteras och beredas med berörda myndigheter, representanter för Sveriges Kommuner och Landsting, fackliga organisationer och andra intressenter. Utbildningsdepartementet kommer därefter att skicka ett skriftligt svar till kommissionen före den 15 december 2009. Kommissionen avser att, efter analys, offentliggöra sina slutsatser i början på 2010. Grönboken förväntas resultera i ett meddelande från kommissionen under våren 2010.

4.2 Fackuttryck/termer

Begreppet "*rörlighet*" används i grönboken för att beskriva rörlighet i utbildningssyfte och inte rörlighet på arbetsmarknaden.